

ג'יימס א. פילד: אמריקה והמזרח הקרוב במאה התשע־עשרה

מן המפורסמות הוא, כמובן, שכתובת היסטוריה משקפת את עמדות ההיסטוריון ואת הבעיות של זמנו. במאה העשרים היתה השפעת־גומלים זו בין תנאי ההווה לפרשנות העבר ניפרת במיוחד בארצות־הברית. על הכל, עמוקה היתה השפעתה על כתיבת ההיסטוריה של יחסי־החוץ האמריקאיים.

בבוא העשור הראשון למאה הזאת, בעוד אומנתו של ההיסטוריון לובשת צורה וההתעניינות בעבר מתמסדת, כבר הגיעה ארצות־הברית למלוא היקפה הטריטוריאלי. שורה של סיפוחים הרחיבה את תחומן של שלש־עשרה המדינות הראשונות מערבה עד לאוקינוס השקט; עם רכישת אלאסקה וקניית סאמואה האמריקאית ואיי־האוואי קם ספר במרכז האוקינוס השקט; המלחמה עם ספרד קידמה את הדגל לתוך המזרח הרחוק. היסטוריה זו שמהלכה מערבה, שהמפה כשלעצמה מעידה עליה כמאה עדים, חזרה ואישרה את השקפתו של הבישוף ברקלי כי "מערבה יתנהל גתיבה של קיסרות"; המסקנה בתחוקה מתוך כתביו של פרדריק ג'קסון טרנר, השמים את הדגש בהשפעתו של הספר הנמצא בתנועה מתמדת; היא נסתייעה בשני הצדדים שבלטו ביותר בעת ההיא במדיניות־החוץ של ארצות־הברית—תורת־מונרו ההגנתית באוקינוס האטלנטי וההתחייבות הקדומנית על מדיניות "הדלת הפתוחה" בסין. אין תימה אפוא שלבסוף בצטיירה התנועה אל "גלילות שקיעת השמש" כמפתח לעבר האמריקאי, לא רק ביבשת צפון־אמריקה פנימה אלא גם ביחס לעולם החיצון.

למעשה, כמובן, בשנים הראשונות לעצמאותה לא היתה ארצות־הברית כמעט אלא מחרוזת של מושבות־חוף. כאשר הביטו האמריקאים החוצה אל העולם, לפאת־מזרח הביטו. אף שכמה חוזי־חזיונות מדור המהפכה יכלו לשאוף להתפשטות, שבסופו של דבר תגיע אל קצה רחבה של היבשת, הרי הים וחופיו הם שהיו המוקד בשנים הראשונות. הארץ היתה חלק מן הציביליזציה האטלנטית, ובמידה מרובה נצטמצמו האינטרסים שלה, בעיותיה, שאיפותיה והשפעתה בתחומי העולם האטלנטי.

הגישה האמריקאית אל העולם הזה—ולאחר זמן, אל מה שמחוצה לו—היתה תרכובת של נסיון, פילוסופיה וכוח. ההצלחה במלחמה ובכינון דפוסי־פעולה של מימשל ריפובליקאי סייעו לאמונה בוטחת ורגישה שנקודת־המוקד של ההיסטוריה כבר עברה לאמריקה וכי תקופה חדשה אכן החלה; נסיון השנים האלו הדגיש את החשיבות המרכזית הנודעת להגדרה־העצמית של העמים ולזכויותיהן של אומות קטנות, ואת האיום המתגלם במעצמות הגדולות של אירופה. לקחי הנסיון נתחזקו מתוך הלך־המחשבה האמריקאי, שהיה תרכובת של מחשבת ההשפלה והמשנות הדתיות של "ההתעוררות הגדולה": הפילוסופיה שמה את הדגש ביחיד ובגזע האנושי כאמיתות הנצחיות והורידה מגדולתן את הממשלות הלאומיות, שלכאורה אך פילגו ודיכאו את

האדם; הדת הורתה את חשיבותה של "נדיבות חסר-פניות", של החובה המוטלת על היחיד לעשות טוב. בארץ עניה ונחשלת היה הכורח מטעים את מעלותיו של המדע השימושי, המקל את פעולת החרושת והמסחר כאמצעי לאיחודן של האומות ולטיפוח הקידמה והציביליזציה. יש להדגיש כי חשיבותו של המסחר בשום-פנים לא היתה תיאורטית בלבד: הנסיון הגדול יוכל להחזיק מעמד רק אם יתפשטו היבוא וענף התובלה ויוכלו לספק את הכסף לכיסוי היבוא והפיתוח ולמימונה של ממשלה שכמעט כל הכנסותיה באו לה מתשלומי מכס.

המאמץ להרחבת המסחר ולהגנתו בהכרח היה אפוא מלכתחילה תחום-פעולה ראשון-במעלה לארצות-הברית. כאשר ביקשו אנשים להיטיב את מצב העולם ואת מצבם שלהם על-ידי פיתוח הארץ, קידום המסחר, יצוא כישורים ומעשים טובים, שקדה הממשלה לתמוך בהם. חווי-מסחר גדונו עם אומות העולם האטלנטי, וזכויות של גייטראליות הוגנו כנגד הצדדים-הלוחמים האירופיים, נהר-מיסיסיפי נפתח לסחורות היצוא של המערב הישן, ואזורים חדשים נפתחו לחילופי סחורות. ככל שהיו הדברים אמורים בחלקי העולם הלא-אירופיים, היה המשא-ומתן על חוים מפליג-והולך מזרחה: תחילה לים התיכון, אחר-יכן לאוקינוס ההודי, ולבסוף למזרח הרחוק. הן בשיטות של גיהול המשא-ומתן הן בפיתוח מכלול העשיות והעקדות האמריקאיות שנתלו להתרחבות המסחר, היה הים התיכון במובנים הרבה בית-הספר לכל מה שבא אחר-יכן.

בשנים הראשונות לקיומה של הריפובליקה הצביע הצורך בענפי סחר חדשים—שהחריף מחמת הרחקתה ממסגרת הקיסרות הבריטית—על הים התיכון, בתוך שאר מקומות. בתקופה הקולוניאלית פירנס חבל זה סחר מועיל, ובשנים שלאחר העצמאות הסתעף המסחר במישרים לאיזמיר. אבל העצמאות הביאה עמה גם בעיות. אבדה ההגנה שסיפקו בזמנו החוזים הבריטיים נגד שודדי-הים של צפון-אפריקה, וארצות אחרות לא היו מוכנות ליטול דאגה זו על עצמן. אף כי ב-1787 הושג חוזה עם מארוקו, הרי שליטיהן של אלג'יר, תוניס וטריפולי נמצאו נוחים פחות לרצות בעקבות תפיסתן של ספינות-סוחר אמריקאיות ומכירת צוותיהן לעבדות החלה שורה יגעה של משאות-ומתנים ושולמו דמי-כופר וענושים. אבל נוהל זה עורר מרירות בלבם של פטריוטים, ולאחר שנתגלעו קשיים חדשים ביחסים עם אלג'יר ב-1794 נתקבל חוק להקמת צי. הקשיים בים עם הצרפתים הירבו להדאיג את המימשל של אדמס, אך עד שהגיע ג'פרסון לשלטון פגו קשיים אלה. הנשיא החדש, שלמרות המשפט-הקדום האגרוארי והאנטי-מסחרי של כמה מתומכיו ידע אל-נכון את חשיבות הסחר הימי, מיהר לפעול. בחודש הראשון לשלטונו הוצאו פקודות לשיגור שייטת אל הים התיכון. לא ארכו הימים והמימשל החדש הסתבך בבעיות הקשות של מלחמה מעבר לאוקינוס.

ניהולה של המלחמה עם טריפולי שיקף את העמדה האמריקאית כלפי העולם החיצון. למטרות הלאומיות של שיחרור השבויים ושימת קץ לתשלום מס-עובד נתלו מטרות רחבות יותר. במאמציהם לשדל את השלטונות הברבריים שטובתם שלהם

עצמם מחייבת להמיר את התהליך הכלכלי הפרימיטיבי של שוודים בסחר לגיטימי, ובשפתם פעולה עם מעצמות קטנות כגון שבדיה ונאפולי, פעלו האמריקאים כסוכניה של קהיליית-הסחר הבינלאומית בחסד עצמם. וחרף כל המרץ שהושקע במאמץ הזה להשפיל את העולם הלא-אירופי, הרי התנהל—בדומה למדיניות האינדיאנית מבית— על מישור נפרד מזה של היחסים עם המעצמות הגדולות. התחדשות המלחמה באירופה והאיום של צרפת בניו-אורלינס היה בהם כדי לעורר את ג'פרסון לחשוב על זיווג עם הצי והאומה הבריטיים; הדבר לא הפחית במאומה את המאמץ מול חופי טריפולי.

בכל-זאת, לא מיהרה ההצלחה לבוא. לגבי ממשלה כה צעירה וחסרת-נסיון התברר שניהול מלחמה במרחק שכזה הוא מעמסה ניכרת מבחינה מינהלית וממונית. אך ברבות הימים התגברו על כל הבעיות: ההסגר הנמרץ שהטיל הקומודור פרבל (Preble) על טריפולי, והמסע האגדי של איטון מאלקסנדריה לדרגה, עשו את שלהם, וב-1805 נכרת חוזה-שלום מתאים. אף כי הקשיים שהתעוררו אחר-יכן בין האמריקאים לבריטניה-הגדולה העמידו את האלג'ירים בנסיון והביאו לתפיסת עוד כמה שבויים, עדימהרה נמצא פתרון למצב זה כאשר ב-1815 הושב השלום על כנו ונתאפשר שיגורה של שייטת אמריקאית אדירת-כוח.

בהשוואה לחבלי-ייסוריה של אירופה בשנים הללו, היו צרותיהם של האמריקאים עם הפרברים קלות למדי. בכל-זאת, היו להן תוצאות רבות-משמעות. הפעלת הצי לעזרת המסחר הצדיקה את המניעים שהביאו להקמתו. עלילות-הגבורה של דיקאטור (Decatur) וסומרס ואיטון ליבו את הפטריוטיות האמריקאית מבית; הצלחתה של ארצות-הברית בחיסולו של מיטרד שמעצמות אירופה השלימו אתו שנים רבות הרימה את קרנם של האמריקאים בחוף-לארץ. כתוצאה מן הפעולות בים התיכון זכתה הרמה הגבוהה של הבנייה הימית האמריקאית—ששליטי הפרברים עמדו עליה מכבר—להערכה כללית, ובתוך כך קנו להם קציני-צי אמריקאיים נסיון מועיל במגע-ומשא עם שליטים בלתי-אירופיים.

היו לכך השפעות גם על המדיניות לטווח ארוך. הפטריוטיות, שיקולים של יוקרה, הדאגה למסחר והאפשרות של סיבוכים נוספים עם הפרברים הבשילו את ההחלטה להחזיק כוח ימי בים התיכון. להוציא פרקי-זמן קצרים כגון שנות המלחמה עם מקסיקו, מלחמת-האזרחים והמלחמה עם ספרד, היתה שייטת אמריקאית מוחזקת במים הללו עד לזמן שפרצה מלחמת-העולם הראשונה. כיון שמוגרו שודדי-הים, אפשר היה לשאת עיניים מזרחה ולחשוב על האפשרויות להגברת הסחר עם גלילותיו של השולטן העתומאני, ואילו הנסיון בחוף-הפרברים והנוכחות הנמשכת של השייטת רמזו על הפעלתה של דיפלומטיה ימית לפתיחתו של איזור אקזוטי זה למסחר מודרני ומכניס-רווחים.

הצד הדידאקטי שבנסיון האמריקאי לא התבטא אך-ורק בהפצת התורה של הרחבת המסחר. בעקבות "ההתעוררות הגדולה" והניסוחים התיאולוגיים של יונתן אדווארדס וסמואל הופקינס, נצטרפה לזכותו המוחלטת של האדם לבקש את המסחר ואת

האושר גם מצוה לתרום—מתוך "גדיבות חסרת-פניות"—לאשרם של אחרים. עם בוא המאה הי"ט הופנה הצינוי האתי הזה כלפי-חוץ. הרחבת האפקים הגיאוגרפיים כתוצאה מהמשך גילויים של שטחים חדשים והקמתן של אגודות מיסיונריות בריטיות לארצות-חוץ הורו את הדרך. פירושי גבואות שהעידו כי אכן ימות-המשיח קרובים לבא שיוו דחיפות למאמץ לגיצורו של העולם. תוצאה חשובה מן העמדות האלו היתה ייסוד המועצה-האמריקאית-לגנצביי-מיסיונים-לארצות-חוץ בשנת 1810, והיה זה הארגון המיסיונרי הראשון והחשוב ביותר לארצות-חוץ. בהקשר של התקופה נעשתה ארץ-ישראל בהכרח ובשלב מוקדם מטרה למפעל המיסיונרי, בשל חשיבותה ההיסטורית של ארץ-הקודש וחשיבותם האסכטולוגית של היהודים.

ב-1818 נשלחו שני מיסיונרים צעירים מניו-אינגלנד, פליני פייסק ולוי פארסונס, לעבודה במזרח הקרוב; הם הפליגו בשלהי השנה שלאחר-כך וב-1820 הגיעו לאיזמיר. אף כי המטרה הסופית היתה לבצר את היהודים ולהשיבם לארצם, היו ההוראות שניתנו לחלוצים האלה כלליות מאד, ואפשר לומר—אמריקאיות מאד: שתי שאלות גדולות שלא תוזנה ממחשבותיכם מעולם תהיינה אלו—מה טובה אפשר לעשות? ובאיזה אמצעים? מה אפשר לעשות למען היהודים? מה למען עובדי-עבודה-זרה? מה למען המוחמדיים? מה למען היושבים במצרים, בסוריה, בפרס, בארמניה, בשאר ארצות שאותן אולי תקיפו בחקירותיכם?

התשובות על שאלות אלו הצריכו סיורים, חקירות ולימודי לשונות; עשיית הטוב, באיזה קנה-מידה בעל-משמעות, חייבה תגבורת. ב-1822 סיירו הראשונים האלה במצרים ובחלקים גדולים של המזרח הקרוב וביקרו בירושלים, ועוד מיסיונר אחד הגיע למלטה ועמו מכבש-דפוס להוציא בו לאור את דבר האלוהים. בשנתיים שלאחר-כך הגיעו שני זוגות של מיסיונרים לבירות והקימו את המיסיון הפרוטסטנט-טאנטי הראשון בסוריה, ושם פתחו גשיהם בית-ספר לילדים ערבים. ב-1823, ובשתי שנים שלאחר-מכן, נעשו מאמצים ליסד תחנה בירושלים, אך מדי-פעם באה התנגדות מצד השלטונות או ריתחה בחברה וכפתה נסיגה. ובעוד שבבירות הוסיפו לעסוק בהטפה, הוראה ולימודי לשונות, הרי עד-מהרה הועמדה העבודה הזאת בסכנה עקב האנארכיה שנתלוותה למלחמת-העצמאות היוונית. מחמת נחיתה של יוונים מן הים ושל בדווים מן המדבר, התפרצות מגיפת הדבר ויצאתם של הקונסולים האירופיים לאחר קרב-גאווארינו נעשה המצב בלתי-נסבל לכאורה.

ב-1828, לאחר חמש שנים של מאמץ, נטשו המיסיונרים את בירות ופרשו למלטה. כך נסתיימה הפלישה המיסיונרית הראשונה ללבנט. אולם אף כי ספק אם אפשר היה להתפאר בהצלחה, בכל-זאת נקבעו תקדימים חשובים וסומנו קווי-פעולה—האמצעים שבהם יותן לעשות טוב. לימוד הלשונות התקדם, והחל תרגום הברית-החדשה ללשונות המקום. מלבד הטפה והפצת עלונים, נזרע זרע של חינוך שעתיד היה לעשות פרי-הילולים, ואילו הדפוס במלטה, שהסתגל להתפתחות הזאת, מגביר היה את תפוקתו בכרטיסים של איות, ספרי-דיקדוק ושאר צרכי לימוד. ולבסוף הביאה הקיבולת להתקדמות נוספת בשיתוף-פעולה אנגלו-אמריקאי בלתי-רשמי:

כמו שבגיברלטר ובמלטה סייע הצי הבריטי בשעתו לשייטת האמריקאית בעת המלחמה עם טריפולי, כך עתה במצרים ובסוריה תמכו סוכנים קונסולריים בריטיים במיסיונרים האמריקאים.

בעוד המיסיונרים חוקרים את הלבנט, החלה הממשלה מפית לגלות ענין גובר-והולך בסחר הים התיכון ובמשא-ומתן על חוזה מסחרי עם תורכיה. עוד ב-1800 ביקר כלי-שיט של הצי האמריקאי בקושטא ומפקדו מסר כי מצד התורכים יש רצון לכונן יחסים דיפלומטיים. ב-1805 באו מצד שייטת-הים-התיכון פניות נוספות בנוגע לעושר הפוטנציאלי של סחר הים השחור ולכדאיותו של חוזה. אבל הסיבוכים עם אנגליה וצרפת והמלחמה של 1812 דחו את המשא-ומתן לעשר שנים.

ואולם עם תום המלחמות הגדולות שב הענין לתחייה. תקוותם של סוחרים פרטיים לגישה אל הים השחור נתחזקה בזכות יצירות שיצאו לאור, ובכללן אחת שחיבר מרדכי עמנואל נוח, מחזאי ופוליטיקאי יהודי ולשעבר קונסול בתוניס. לחצים אלה עוררו את המימשל לתגובה, ואילו הנסיון בחוף ברבריה לימד מה-מועיל הוא לנהל משא-ומתן בתמיכת הצי. הקומודור ויליאם ביינברייג, ששוגר ב-1820 לפקד על שייטת-הים-התיכון, גשא עמו הוראות לנסות לערוך ביקור בקושטא; בחברתו נסע סוכן חשאי שהוטל עליו למשש את הדופק ב"שער העליון" לגבי האפשרויות לעשיית חוזה. ואף שקיבולת זו גופה לא הועילה הרבה, מכל-מקום סיפקה את הדגם לשיחות שנוהלו ברבות הימים, הן עם התורכים הן עם שאר חברות בלתי-מערביות.

אף שלכאורה היו נציגיו של השולטן מסבירי-פנים, עופב הטיפול בהכנת חוזה הן בקושטא הן מבית מחמת ההדים של מלחמת-העצמאות היוונית. בקושטא היו התורכים שקועים ראשם-ורופם בבעיות המרד. בארצות-הברית הביא החזיון של צאצאי פריקלס ואפלטון הנושאים קולם אל צלליהם של פראנקלין או וושינגטון, ומנסים לכאורה להקים את חברתם מחדש על-פי הדוגמה האמריקאית, לידי התפרצות של חיבה להילנים. תנועה זו פעלה את פעולתה על הספרות האמריקאית ושירתם של בראיניט והאלק ובמחזות כגון השבוי היווני של נוח; באורח מוחשי יותר הביאה לאיסוף כספים ומשלוחי סיוע וליציאתם של כמה מתנדבים ליוון. מלחמת היווני נגד התורכי, שנשתקפה בפולמוס הפנימי בין אוהבי החופש לאוהבי המסחר, הצביעה על הניגוד הפוטנציאלי בין תמיכתה של אמריקה בחופש ובהגדרה-עצמית ובין ההדגשה האמריקאית של מסחר כדאי ונושא-תרבות. התברר כי "הקדחת היוונית", שהגיעה לשיאה בוויכוח נמרץ בקונגרס, בו מילאו ופסטר וקליי את התפקידים הראשיים, על התפקיד שיאָה לה לארצות-הברית בקידום עניינה של החירות, שימשה משך זמן-מה ממשול רציני על דרך המשא-ומתן עם התורכים.

בסיכומו של דבר ניצחה אי-ההתערבות. הממשלה התמידה בדיפלומטיה המסורתית שלה, אשר, כפי שתיאר אותה היסטוריון אחד בן אותו זמן, היתה "בעלת אופי מסחרי בסך-הכל". ב-1823, בעוד הבית הלבן ממשיך בהבעת איחולים חגיגיים להצלחתם של היוונים, שוגר סוכן-סתר שני לקושטא; כעבור שלש שנים נועד

מפקדה של שייטת־הים־התיכון לפגישה עם האדמירל־הגדול התורכי; ב־1828 נעשה נסיון נוסף. בסופו של דבר באה ההתמדה על גמולה, וב־1830 נחתם החוזה הנכסף־מפבר. התברר כי בהצלחה זו נודעה חשיבות ממדרגה ראשונה להשמדת הצי התורכי בנאווארינו על־ידי האירופים, הישג שהעמיד בסכנה כה גדולה את המיסיונרים והסוחרים בלבאנט והגביר כל־כך את ההתלהבות מבית. בעמדו מול אירופה עוינת, כשהוא תלוי בשליטה על הים לצורך השליטה על קיסרותו דמוית־הסחרון, נמצא השולטן אנוס לשאת עיניו לתמיכה ימית מבחוץ. הפירסום שקנו להם האמריקאים בבנין ספינות־צי, פירסום שנתבסס במלחמות עם הברברים ונתחזק מכוח נכחותה הנמשכת של שייטת־הים־התיכון, שימש אבן שואבת אדירת־כוח. ארצות־הברית—רחוקה ולפיכך לא מסוכנת, נבונת־מעש ולפיכך מועילה, מאמינה בהגדרה־העצמית ולפיכך נוחה לאהוד מעצמה בלתי־אירופית הנתונה ללחץ מצד העולם הישן—דומה היה כאילו אפשרויות גדולות גלומות בה. בחוזה של 1830 נתלווה לסעיפים המסחריים, שקבעו את תנאי המסחר ופתחו גישה אל הים השחור, "סעיף נפרד וסודי" שהתיר לתורכים לקנות או לבנות אניות־מלחמה בארצות־הברית.

משקרבה המלחמה היוונית אל סיומה והמשא־ומתן עם תורכיה התקרב לגמר חתימה טובה, נערכו המיסיונרים מחדש להתקדמות נוספת. הבעיות שהעמידה הנסיגה מביירות למלטה הניעו את מזכיר "המועצה האמריקאית" לבקר בים התיכון. ב־1829 סייר אדון זה ביוון כדי לאמוד את האפשרויות לעבודה אֶוונגליטית, עמית אחר שוטט בחופה של אפריקה הצפונית, ושני מיסיונרים נצטוו לצאת למסע ברחבי אנאטוליה וקווקאז ואפילו לתוך פרס. להוציא רק את צפון־אפריקה, מקום שם דומה היה כי אין כל גישה אל האוכלוסיה האיתנה בדת האסלאם, היו כל הדו"חות כאחד אופטימיים ועד־מהרה הביאו לידי מעשים. הובא כוח־אדם נוסף מאמריקה וב־1830 נפתחה התחנה בביירות מחדש. ב־1831 נאחזו מיסיונרים אמריקאיים באתונה ונפתחה תחנה בקושטא. ב־1833 הועבר הדפוס ממלטה לאיזמיר. בשנה שלאחר־כך הוחל במאמץ חדש בירושלים והמיסיונר הראשון שנשלח לפרס הגיע לטבריו.

המיתקפה המופלגת הזאת שיקפה את עוזה של התנועה האמריקאית להקמת מיסיונים בחוץ־לארץ. אך בתכלית הבהירות נראתה ה"חבילה" האמריקאית בשלמותה דווקא בקושטא, בירתו של "התורכי הגדול". שם עמדה שנת 1831 בסימן בואם של הקומודור דוד פורטר, קצין־צי מכובד ששוגר כממונה ראשון על ענייני הצירות, והרוורנד ויליאם גודל (Goodell), המיסיונר שהוטל עליו לפתוח את התחנה בקושטא, ובעת־ובעונה־אחת עמהם בא גם הנרי אַקפורד, בנאי מחונן של ספינות־צי שהביא עמו קורבטה שאותה קיוה למכור לתורכים. הגם שהסינאט פסל את הסעיף החשאי בחוזה, קיבל עליו פורטר להדריך את התורכים בהשגת ציוד ימי. כיוון שמכר אַקפורד את ספינתו, נתמנה בנאי־הצי הראשי של הקיסרות העותומאנית ופתח בתכנית בנייה שאפתנית. לבד מזה שהקים בבירה בתי־ספר לנוצרים היוונים

והארמנים, נענה מר גודל לבקשה תורכית ויסד שני בתי-ספר בהם לומדו קציני-צבא כתיבה, כתב-סתר ושירות טופוגרפי. הרכיבים הפרטיים והציבוריים המעורבים של הפעילות האמריקאית מעבר לים הצמיחו משהו דומה מאד למיסיון-סעד מודרני ששקד לסייע להגדרה-העצמית של התורכים ולמודרניזציה של תורכיה.

מעתה ועד תום המאה הי"ט התגבש-והלך הדגם של הפעילות האמריקאית במזרח הים התיכון, לפעמים בצורות בלתי-צפויות. לגבי המסחר, הדאגה הראשונה, היו התוצאות מאכזבות במידה ידועה. אף כי נמשך המסחר עם איזמיר, ופותחה איוז פעילות במקומות אחרים, הרי סחר הים השחור מעולם לא אימת את התקוות שתלו בו בתחילה. אבל יוקרתם של האמריקאים בבניית אניות ובייצור נשק וקסמיו של מקור רחוק ומופרש זה לבשורת ההגדרה-העצמית אכן היתה להם השפעה קיימת-ועומדת. שיקומו של הצי העותומאני בשנות ה-30 למאה שעברה בהנהלתם של בנאים אמריקאיים שימש הקדמה לשיגור שתי משלחות ימיות עותומאניות לארצות-הברית בשנות ה-40 וה-50, ולאחר-מכן נמשך המגע ובסוף המאה נבנתה בארצות-הברית סיירת משורינת בשביל עבד אל-חמיד. בשנות ה-50 הסתבך ההסדר של חוזה מסחרי עם פרס, בצורה שהיה בה כדי להזכיר את המשא-ומתן עם התורכים, מחמת מאמצים חוזרים-ונשנים מצד הפרסים להשיג תמיכה ימית מארצות-הברית. החדיב אסמאעיל של מצרים, אשר בשנות ה-70 ניסה לבצר את עצמאותו ולהרחיב את ממלכתו, רכש כמויות גדולות של נשק אמריקאי והכניס לצבאו קצינים אמריקאיים שהשתתפו בשעתו במלחמת-האזרחים.

בתחום ההומאניטרי הוסיפה המסורת של נדיבות חסרת-פניות לתת אותותיה בפעילות סעד ובעבודה מיסיונרית. כמו ביוון בעת מלחמת-העצמאות כך גם בסוריה ובכרתים משך שנות ה-60 סייעו תרומות פרטיות להחיש סעד לאוכלוסיות הנתונות במצוקה. במרוצת השנים הוסיף המאמץ המיסיונרי להתפתח באנטאוליה, סוריה ופרס, ובתוך כך נפתחו שטחים חדשים במצרים ובבולגריה. אם גם התברר שהמרות-הדת היו מועטות, וכמעט כל הממירים היו ארמנים מתורכיה ונסטוריאנים מפרס, הוסיפה רשת החינוך וההשכלה להתרחב. הצלחת החינוך היסודי הביאה לידי דרישה לבתי-ספר ממדרגה גבוהה יותר, והללו מצדם עוררו דרישה למדרשות ובתי-אולפן. בשנות ה-60 הושלם הבנין בגולת-הכותרת משנוסדו רוברט-קולג' בקושטא והקולג' הפרוטסטאנטי בבירור. מוסדות אלה, שפתחו שעריהם כמעט אך-ורק למיעוטי-הגנתיים של הקיסרות העותומאנית, עודדו במידה רבה את צמיחת הלאומנות הארמנית, הבולגרית והערבית, ואילו הדגש אשר שמו אותם מוסדות באמנויות המערב, מדעיו ולשונותיו כמכשירים של מודרניזציה הוסיף על תסיסת התמורה.

הסחורות והפישורים שהביאו האמריקאים למזרח הקרוב לא הצטמצמו בתחומי המדע הצבאי והימי, בתחומי האוונגליזם והחינוך. יצוא זה, שסימל את הטיפטוף הראשון של זרם שלימים נעשה שטפון של מודרניזציה, הרבה פנים היו לו. עוד בעת המלחמות עם הברברים שימש שבוי אמריקאי מזכיר ל"דיי" של אלג'יר ושבוי אחר שימש רופא לפחה של טריפולי. לאחר החוזה התורכי החלו סוכני-מכירות אמריקאים

להופיע בקושטא ועמהם ספינות-קיטור ושאר חידושים; הקולונל קולט בא לבקש חוזה לנשק הקל המפורסם שלו; נציג של סמואל מורס ניסה לעניין את השולטן בטלגרף. בשנות ה-40 הופיעה משלחת הסיוע הטכני, כאשר נענתה ממשלת ארצות-הברית לבקשת תורכיה וסיפקה יועצים לגידול כותן ולניצול אוצרות מחצבים. בשנות ה-70 שימש אמריקאי אחד במועצה העליונה של החינוך הציבורי במצרים. בתום המאה כלל היצוא האמריקאי מיצרכים מודרניים כגון קטרים וקרונות של רכבת, מכונות חקלאיות ומוצרי נפט. עם המאה העשרים עתידות היו לבוא תכניות-הענק של חברת-הפיתוח העותומאנית-האמריקאית.

בהמשך המאה הי"ט הופיעו בכל פינות כדור-הארץ, בצירופים שונים, הרכיבים השונים של הפעילות האמריקאית מעבר-לים—החתייה להרחבת המסחר, התמיכה בחירות והביטוי לגדיבות חסרת-פניות, יצוא השיטות הטכניות והעניין במודרניזציה המצמיחה תועלת הדדית. אך בעוד הרשת של חילופי-גומלים בתחומי הכלכלה והתרבות הופכת להיות בינלאומית יותר ויותר, נשאר המזרח הקרוב יחיד-במינו בכמה מובנים: היתה לו בכורה בזמן, ומהיותו ערש הנצרות ומכורתם של היהודים נשתמרה לו חשיבות מיוחדת בעיני הפרוטסטנטים והאונגליים של אמריקה. בארץ-ישראל הבשילה זיקה תיאולוגית ואסכטולוגית זו, יחד עם ההתעניינות בפיתוח כלכלי, איזה מאורע מופלא.

חשיבות התנצרותם של היהודים ושיבתם לציון כתנאים מוקדמים לימות-המשיח הממששים-ובאים תפסה מקום מרכזי בקיבולת המיסיונרית בראשיתה. לכתחילה היתה מטרתם של המיסיונרים הראשונים לשבת בירושלים. אך כאן נחלו כשלון. בניגוד להמרותיהם של ארמנים ונסטוריאנים, ולמפעלי החינוך המתפשטים בתורכיה ובסוריה, הרי קשי-ערפם של היהודים והאנארכיה בארץ-ישראל שמו את כל המאמצים לאל. אף כי לאחר המלחמה היוונית חזרה המועצה האמריקאית ופתחה את המיסיון שלה בירושלים, לא הושגה כל הצלחה; ב-1843 שוב הופסקה העבודה והמיסיונרים הנותרים בחיים שוגרו למקומות אחרים. ואולם אף כי הארגון המיסיונרי האמריקאי העיקרי נאלץ לשנות את מטרותיו, הוסיפו אמריקאים אחרים להוכיח את התעניינותם בתושבים ובאיזור כאחד.

בארצות-הברית, הארץ שכוהן אחד מניו-אינגלנד תיאר אותה ב-1822 כ"האומה הנוצרית היחידה שמעולם לא רדפה את יוצאי-חלציו של ישראל", הקדים להופיע הרעיון של מקלט ליהודים. ב-1819 פירסם אחד מתושבי פילאדלפיה קול-קורא ליהודי אירופה להגר אל עמק המיססיסיפי העליון; בשנות ה-20 פיתח מרדכי-עמנואל גוח תכנית ברוכת-דמיון, תערובת של אוטופיה וספרות בקרקעות, שכינה לספק בית ליהודים על אי אחד בנהר ניאגארה. אך עם הזמן נצטיירה ארץ-ישראל ולא אמריקה כמקלט הנאות והיהודים נצטיירו כגורמים הנאותים בהחייאתו של אותו איזור.

עוד ב-1816 העיר Nile's Register כי אם אך יוכלו היהודים לעשות אגודה אחת הרי שוב יוכל המזרח המנוון להיות מעון המסחר והמדבר יפרח כחבצלת. מקץ שלושים שנה הניבה עמדה זו תוצאה מפתיעה כאשר שוגרה משלחת רשמית של

צי ארה"ב לחקור—מכל המקומות שבעולם—דווקא את נהר הירדן וים-המלח. בדו"ח שלו חזה מפקדה של המשלחת, הלייטננט ו.פ. לינץ, את נפילתה הקרובה של העצמה העות'מאנית, שלאחריה יושבו היהודים למכורתם ויזרו תהליך הציביליזציה. מכוח חזון זה עצמו עיבד מהנדס אמריקאי, ב-1852, תכניות לבניית שובר-גלים ביפו ומסילת-ברזל שתחבר גמל זה לירושלים ולדמשק. ב-1856 ושוב אחרי-כן ב-1860 קמו אנשי החברה-האמריקאית-לגיאוגרפיה-וסטאטיסטיקה להטיף לענין המסחר, הציביליזציה והנצרות ולגבואות דניאל וישעיהו. על סמך הטענה שהמדבר הסורי הוא "החוליה לאיחודו ולתירבותו של כל המין האנושי על-ידי המסחר", המריצו את הממשלה לשגר משלחת-חקר שניה ולשקוד על בנייתה של רשת מסילות-ברזל בסוריה. אך כל האפשרויות שהיו גלומות בהצעה זו נפלו קרבן למלחמת-האזרחים האמריקאית.

ואולם לעת הזאת כבר עוררו נבואות דניאל וישעיהו הגירה של אמריקאים לארץ-ישראל. מכל האישים המזורים שהשתתפו בתנועה זו—אשר מגיעיהם המעורבים כללו את הציפייה לביאתו השניה והקרובה של ישוע, את הרצון להקנות ליהודים את שיטות החקלאות המודרנית ואת התקווה להשקעות כדאיות במקרקעים—היה האיש הראוי אולי ביותר לשימת-לב הקווייקר המומר מפילאדלפיה, וורדר קרסון (Cresson). גדולה ביותר היתה קבוצת האדאמסיטים מלאחר המלחמה, אשר כשלו תישיבותם ביפו הוזכר בתמימים בחוץ-לארץ למארק טוויין. בנוסף ליזומות פרטיות אלו פיתחה הממשלה האמריקאית עצמה מעורבות מסוימת. רדיפות בדמשק וברדוס הביאו לידי התערבות מצד הממשל של ון-ביוון; קשיים ברומניה הביאו לידי מינויו של בנימין-פראנקלין פיג'וט לתפקיד קונסול בבוקארשט במטרה העיקרית להיטיב את מנת-גורלם של אֶחיו בני-דתו.

כל המאמצים האלה היו אמריקאיים דיי-הצורך בנעימתם. התלהבותם הגדולה של האמריקאים במאה ה"ט לספסרות בקרקעות הודגמה בעשיותיהם של ג'וז והאדא-מסיטים. שימת הדגש הג'פרסוניגית בחקלאות באה לידי גילוי בהתעקשותו של קרסון על העליונות "המוסרית והגשמית" של עיסוק בחקלאות לעומת עיסוק בחרושת. ההתעניינות במסילות-ברזל בסוריה שיקפה את נסיון התפתחותה של ארצות-הברית. האמריקניזם של פיג'וט ניכר היה בעליל לא רק בשמותיו הפרטיים אלא גם בהדגשה המיסיונרית של ההשכלה כאמצעי למודרניזציה של יהודי רומניה הנחשלים. בשנות ה-80, כאשר נתמנה סיימון וולף, ידיד של פיג'וט וממנהיגי הציבור של יהודי אמריקה, קונסול-כללי בקאהיר הרי מתוך דאגתו האמריקאית לקידמה, עצמאות והגדרה-עצמית הריע למאמצי המיסיונרים "בספרי-לימוד, ביבילות ותחוקות", הגה אהדה להתנגדותם של המצרים הלאומנים ללחצים אירופיים, וסייע בעצה ובהדרכה לעראבי-פחה.

כל כמה שנתרשם מכוח-הדחיפה של התפשטות המסחר האמריקאי, הטכנולוגיה האמריקאית והנדיבות האמריקאית חסרת-הפניות, ועם כל חשיבותם של אלה במסגרת תהליך מְתַסֵס ומאיץ של התמערבות, לא היתה התנועה כולה חד-סטריית.

עוד בשלב מוקדם תרמו תאגדי איזמיר לתזונת האמריקאים, כשם שהאופיום התורכי תרם לשלוות-הנפש האמריקאית ולסחרה של אמריקה עם סין. השפעת הצורות הארדכייליות המצריות נתגלתה לעין, והגילוי הבולט ביותר היה אולי אנדרטת-ווינגטון. בשנות ה-40 כבר נתאזרח המרחץ התורכי בארצות-הברית. בשנות ה-60 הובאו ממצרים וסוריה, במאמץ לכבוש את "המדבר האמריקאי הגדול", כמה משלוחים של גמלים לשימושו של הצבא בדרום-מערבה של ארצות-הברית.

חשוב יותר מן היבוא של ארכיטקטורה או מיצרכים או בהמות-משא היה יבוא החכמה, וכתוצאה מכך הרחבת האופק האינטלקטואלי האמריקאי והעשרת התרבות המערבית-הקוסמופוליטית המתפתחת. דו"חות המיסיונרים, שנתפרסמו בעתונות הפריודית שלהם, תיארו גופים של הקלאסיקה הקדומה, מקומות בעלי חשיבות מקראית מסיגי ועד אררט, וכן את העממים והמנהגים של המזרח הקרוב. ספריהם של נוסעים במספר גדל-והולך, שפנו אל קהל-קוראים שמחוץ לקהילה האוונגליטית, אשר ג'ון ל. סטיפנס הוא אולי הזכור ביותר מתוכם, מצאו להם ציבור שכפי הנראה לא ידע שבעה. הספר הארץ והספר (1859) מאת המיסיונר האמריקאי ו. מ. תומסון הוא אחת היצירות התיאוריות המוצלחות ביותר שבכל הזמנים. על מישור אינטלקטואלי גבוה עוד יותר היו הישגי המיסיונר עלי סמית וחוקר-המקרא אדוארד רובינסון, שפיתחו שיטה מתוקנת ללאטיניזציה של מלים ערביות, ואשר מחקרם הביא לידי פירסום חיבורו של זה האחרון, מחקרים מקראיים בארץ-ישראל, הר-פיני וערב (1841), המסד לכל העבודה שנעשתה אחרי-כן בארכיאולוגיה של ארץ-ישראל.

תנובת המעורבות האמריקאית במזרח הים התיכון לא הצטמצמה בחילופי סחורות ובהרחבת אפקי הדעת: היא כללה גם דגם מפותח לשיג-ושיח עם העולם החיצון. הצירוף של גישה נמרצת לאזורים בלתי-אירופיים עם מדיניות של התנזרות מפוליטיקה מעצמתית אירופית, שהסתמן בעת התסבוכת הטריפוליטנית, החזיק מעמד כל ימות המאה ה"ט. גמשך השימוש בדיפלומטיה ימית לחיזוק המסחר, שפותחה לראשונה בשיחות עם הברברים ועם תורכיה. שייטות של הצי הוצבו לחוף אפריקה, במזרח האוקיינוס השקט, ובחופים של מזרח אסיה. בעקבות החוזה עם תורכיה באו המשלחות של אדמונד רוברטס לקוצ'ין-צ'ין, סיאם ומוסקאט, והמשא-ומתן שניהלו קאשינג בסין, פרי ביפאן ושופלט בקוריאה. תחנות של מיסיונרים ובתי-ספר מיסיונריים קמו באפריקה, בהודו, בקידמת-אסיה ובאיי האוקיינוס השקט; סוכני-המכירות צצו בכל מקום. שיתוף-הפעולה האנגלו-אמריקאי הלא-רשמי, שעליו העידו הסיוע שניתן לשייטת בעת המלחמה הטריפוליטנית ולמיסיונרים בשנים שלאחר-כך, נמשך גם הוא ככל שהרחיבו מפיצי הנצרות את מאמציהם באפריקה ובהודו ובסין וככל שהתפתח המסחר האנגלי והאמריקאי לאורך חופיה של סין. באזורים החדשים האלה, כמו שהיה הדבר קודם-לכן במזרח הקרוב, הועמדה חכמת המערב לרשותם של ציבורי לקוחות חדשים האלה בזכות בתי-הדפוס המיסיונריים, הקמת בתי-ספר מיסיונריים וייסוד מדרשות נוצריות. נסיונות מוקדמים

בפיתוח כלכלי, כמו בגידול כותן בתורכיה ובתכניות לסלילת המסילה יפו-ירושלים, היו להם מקבילות מאוחרות יותר במשלחות חקלאיות אמריקאיות ליפאן ובתכניות שנזומו על סף המאה לבניית מסילות-הברזל בסין.

במאה העשרים היו המעבר אל המזרח הרחוק ועליית חשיבותם של ענייני המזרח הרחוק, שנסתייעו בעדותה של המפה ובהיסטוריה החדשה, נוטים להעיב על העבר הנושן יותר. האוקיגוס האטלנטי החל להצטייר לא דווקא כדרך-המלך אלא כמחיצה; הקשר לים התיכון נשכח במידה רבה. ובכל-זאת גותרו כמה קווים של רציפות: סחר הים התיכון לא נעלם; גבר העניין בארכיאולוגיה של המזרח הקרוב. בדרכים שונות המשיכו האמריקאים בביצוע ההוראות שניתנו בשעתו לפיסק ופארסונס עם שבאה הציונות בהתפתחותה וחיוקה את הדאגה לעמי המזרח הקרוב, זו שהמימסד המיסיונרי ותומכיו מבית העמידו לה דפוסים של קבע.

העובדה שהאינטרסים המסורתיים האלה שמרו על השפעתם הוכחה במלחמת-העולם הראשונה ולאחריה, בסירובה של הממשלה להכריז מלחמה על תורכיה או לנתק את היחסים עם בולגריה; בזעקה לנוכח השחיתות בארמנים ובמפעל הסיוע-למזרח-הקרוב; בדאגה הווילסונית להגדרה-עצמית שהביאה לידי משלחות קינג-קריין והארבורד ולהצעה של מנדט אמריקאי על ארמניה. חרף השינויים העצומים של מחצית-המאה האחרונה, עדיין השפעתם של קווי-הרציפות האלה נראית לעין כיום.